

Criteris de transcripció per a textos catalans dels segles XVI-XIX: una proposta metodològica

BÀRBARA MONTOYA BOIX (*Universitat de les Illes Balears*)

barbara.montoya@uib.es

ORCID-iD: <https://orcid.org/0009-0005-0914-7505>

AINA TORRES-LATORRE (*Universitat de València, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana*)

aina.torres@uv.es

ORCID- iD: <https://orcid.org/0000-0001-5899-2717>

RESUM

Aquest treball presenta una proposta de criteris de transcripció per a textos documentals escrits en català entre els segles XVI i XIX, és a dir, durant l'edat moderna i fins a la normativització d'inicis del segle XX. La transcripció de textos és una font immensa d'informació lingüística dels diferents períodes de la història de la llengua catalana –i de qualsevol llengua. Tanmateix, la manca d'un sistema unificat per a tractar aquests escrits –que inclouen des de correspondència i inventaris fins a textos juridicoadministratius– pot dificultar l'anàlisi lingüística, l'etiquetatge de corpus i la lexicalització dels materials. Fins ara, les edicions existents han ofert solucions diverses, sovint amb criteris diferents en l'ús de les grafies, les abreviatures, la puntuació o l'accentuació, entre d'altres. Així, molts fenòmens continuen essent difícils d'estudiar alhora que resta pendent la transcripció d'una gran quantitat de documentació d'aquesta època. Davant d'aquesta necessitat, l'objectiu d'aquest treball és presentar una proposta metodològica d'uns criteris de transcripció que permetin abordar la documentació dels segles XVI al XIX de manera sistemàtica, un conjunt encara poc representat en corpus i edicions, però imprescindible per comprendre la variació i els usos escrits de l'època.

La proposta inclou (1) la definició d'un conjunt de metadades per a la capçalera dels documents; (2) l'establiment dels criteris de transcripció; (3) unes conclusions que en subratllen la utilitat per a la recerca i la difusió digital, i (4) l'aplicació pràctica d'aquests criteris a través d'exemples reals. Pel que fa als criteris de transcripció, s'ha optat per una doble presentació del text, que ha d'acompanyar, idealment, una reproducció de l'original digitalitzat. Aquesta doble transcripció es concreta en una transcripció fidel, que reproduceix amb la màxima precisió els tres gràfics i fonètics de l'original, i una transcripció normalitzada, que ofereix una versió del text adaptada a la normativa gràfica actual mitjançant una regularització gràfica i fonètica sistemàtica. La triple presentació del text –facsimil digitalitzat, transcripció fidel i transcripció normalitzada– pretén establir una manera d'editar aquests textos que sigui útil per a tot tipus d'investigadors. Per a una anàlisi formal dels documents conservats, el paleògraf pot acudir directament al facsimil. Per a un estudi de les grafies o de la representació gràfica dels fenòmens fonètics de l'època, la transcripció fidel permet una lectura més ràpida que l'original però que manté totes les característiques lingüístiques del text. Per a un estudi de fenòmens lingüístics morfològics, sintàctics o lèxics o per a estudis des d'altres disciplines, com ara la història, el dret o els estudis culturals, la transcripció normalitzada disposa el text per tal d'evitar els entrebanys que la diversitat gràfica i la manca de puntuació regularitzada dels originals pot comportar. El manteniment de la numeració de les línies en ambdues transcripcions permet accedir d'una versió a l'altra o d'una versió al facsimil sempre que sigui necessari.

PARAULES CLAU: edició de textos, criteris de transcripció, textos catalans, textos documentals.

Transcription criteria for Catalan texts from the 16th-19th centuries: a methodological proposal

ABSTRACT

This paper presents a proposal of transcription criteria for documentary texts written in Catalan between the 16th and the 19th centuries, that is, from the Early Modern period up to the standardization of the language in the early 20th century. The transcription of documentary texts constitutes a vast source of linguistic information about different periods in the history of Catalan –and of any language. However, the absence of a unified system to deal with this documentation –which includes everything from correspondence and inventories to legal and administrative texts– can make linguistic analysis, corpus labelling and lexicalization of materials challenging. Existing editions have so far provided various solutions, often applying different criteria regarding spellings, abbreviations, punctuation, accentuation, and other features. Thus, many phenomena remain difficult to study, while a large body of documentation from this period still awaits transcription. In response to this need, the aim of this study is to present a methodological proposal for transcription criteria that enable the systematic treatment of documentary sources from the 16th to the 19th centuries, a set that is still poorly represented in corpora and scholarly editions despite being essential for understanding linguistic variation and written usage during this period.

The proposal includes (1) the definition of a set of metadata for document headers; (2) the establishment of transcription criteria; (3) conclusions that underline their usefulness for research and digital dissemination, and (4) the practical application of these criteria through real examples. Regarding the transcription criteria, a dual presentation of the text has been adopted, ideally accompanied by a digital facsimile of the original document. This approach consists of a faithful transcription, which reproduces the graphic and phonetic features of the original with the greatest possible accuracy, and a normalized transcription, which provides a version adapted to current orthographic standards through systematic graphic and phonetic regularization. This threefold presentation –digital facsimile, faithful transcription, and normalized transcription– aims to establish an editing model that is useful for different types of researchers. For the formal analysis of preserved documents, paleographers may consult the facsimile directly. For the study of spelling practices or the graphic representation of phonetic phenomena of the period, the faithful transcription offers a more accessible reading than the original while preserving all its linguistic features. For the analysis of morphological, syntactic, or lexical phenomena, or for research in related disciplines such as history, law, or cultural studies, the normalized transcription presents the text in a way that minimizes the difficulties posed by graphic variation and the lack of standardized punctuation in the original sources. The preservation of line numbering in both transcriptions allows users to move easily between the transcriptions or between either transcription and the facsimile whenever necessary.

KEYWORDS: Text editing, Transcription criteria, Catalan texts, Documentary texts.

1. INTRODUCCIÓ¹

Tot i els avanços recents en l'edició digital i en l'estudi de la llengua catalana en diacronia, amb l'aparició de corpus accessibles en línia com el *Corpus Informatitzat del Català Antic* (CICA) o el *Corpus Informatitzat de la Gramàtica del Català Modern* (CIGCMod),² encara no existeixen uns criteris unificats per a la transcripció dels textos no literaris de l'edat moderna. El mateix ocorre per als textos escrits durant el segle XIX o, dit d'una altra manera,

¹ Agraïm a les professores Mar Garachana (UB) i Eulàlia Miralles (UV), així com als dos revisors anònims, els seus comentaris, que han permès millorar aquest article.

² Per a una visió global sobre els textos que inclou el CIGCMod, es pot consultar el monogràfic publicat a *Notandum* el 2018 (<https://periodicos.uem.br/ojs/index.php/notandum/issue/view/1907>).

per als textos contemporanis previs a la normativització lingüística i conseqüent regularització gràfica del segle xx. Aquesta absència de sistematització —especialment en documents com ara correspondència, inventaris o textos comptables— ha dificultat tant la comparació entre edicions com la incorporació d'aquests materials als corpus lingüístics.

Sí que hi ha un cert consens, en canvi, en l'àmbit dels textos literaris,³ sobretot a partir dels criteris establerts per Rossich (2006), que han servit de referència per a nombroses edicions de textos moderns i han estat adoptats per projectes com NISE.⁴ A més, cal recordar que la col·lecció *Els Nostres Clàssics*, que és «la iniciativa que ha gaudit d'una major continuïtat en el temps» (Santanach i Suñol 2012: 261), constitueix encara avui un model d'edició crítica altament valorat. Tot i això, el sistema d'*Els Nostres Clàssics*⁵ ofereix una presentació textual que tendeix a regularitzar determinats trets lingüístics, de manera que alguns fenòmens només poden ser rastrejats mitjançant la consulta directa dels originals. Conscient d'aquesta limitació, Joan Miralles i Monserrat, als volums de la seva *Antologia de Textos de les Illes Balears*, introdueix la cursiva en les parts desenvolupades de les abreviatures per fer visibles les intervencions editorials. En els volums dedicats al segle xix, Miralles i Monserrat opta per «respectar a ultrança els escrits» (2007: 18), per tal que qualsevol estudiós pugui observar el que anomena el *plurimorfisme* gràfic propi del període, un *plurimorfisme* que creiem que ja es troba en els segles anteriors.

En la mateixa línia, el projecte de dialectologia Scripta⁶ diferencia clarament, en la seva metodologia, entre la transcripció dels textos medievals i aquells documents del segle xvii en endavant. Per als primers, segueix els criteris d'*Els Nostres Clàssics*, mentre que per als segons estableix unes normes basades en el respecte per la grafia original, tot incorporant marques de transcripció específiques. D'altra banda, existeixen projectes de recuperació i edició coordinats per historiadors. És el cas de l'Arxiu de Memòria Personal,⁷ dirigit per Antoni Simon Tarrés, que inclou documentació escrita relativa a escrits personals (diataris, autobiografies, etc.), o de l'EpiCAT,⁸ encapçalat per Javier Antón Pelayo, que reuneix un conjunt significatiu de correspondència escrita a Catalunya durant l'Edat Moderna, tant en castellà com en català. Això no obstant, els criteris utilitzats per aquests investigadors, si bé resulten útils per a l'anàlisi històrica, sovint modifiquen parcialment les formes lingüístiques dels textos originals.

La problemàtica d'editar textos prefabricats ha estat àmpliament tractada en la reflexió filològica, ja que l'absència d'una normativa estable abans de Fabra comporta una gran variació que obliga l'editor a situar-se constantment entre la fidelitat a l'original i la necessitat de fer un text llegible per al lector actual. Miralles i Valsalobre (2013) presenten una revisió completa dels diferents criteris utilitzats per a l'edició de textos de l'edat moderna. Malgrat que fan palesa la labor immensa que s'ha dut a terme a partir dels anys setanta del segle xx en l'àmbit més purament filològic, els criteris de fixació del text utilitzats habitualment parteixen d'una voluntat de fixació del contingut més que dels usos lingüístics de l'original (Miralles i Valsalobre 2013: 283-294).

³ Parlem de textos literaris i textos no literaris entenent la literatura en un sentit estricte, malgrat ser conscients de la dificultat d'establir el límit entre els dos tipus de textos, sobretot en èpoques passades.

⁴ <https://www.nise.cat/ca-es/>

⁵ <https://www.editorialbarcino.cat/leditorial/liurament-doriginals/>

⁶ <http://scripta-dialectologia.ub.edu/metodologia>

⁷ <https://www.memoriapersonal.eu>

⁸ <https://epicat.uab.cat/projecte>

Així, aquest debat es troba especialment viu en el cas dels textos literaris (*vid.* Martínez Gil 1994; Ortín 2008, *inter alia*). Feliu (2008), conscient d'aquesta problemàtica, ofereix fins a cinc versions d'un mateix text i sosté que "no és possible establir, pel que fa a la llengua, uns criteris d'aplicació automàtica en els textos", sinó que cal atendre les particularitats de cada cas per escollir la versió més adequada. La dificultat d'edició esdevé encara més complexa en el tractament de la documentació no literària, en què la diversitat d'usos pot resultar més acusada. Els criteris aplicats pels especialistes són dispars i massa sovint opten per regularitzacions gràfiques (Miralles i Valsalobre 2013: 286). Com hem vist, algunes edicions preparades per especialistes d'altres àmbits —historiadors, juristes— presenten criteris pensats *ad hoc* per als seus textos. En alguns casos, parteixen d'un gran respecte filològic, com ara l'edició de les cartes del jurista Joan Pere Fontanella preparada per Josep Capdeferro (2012). Els diferents criteris utilitzats, tanmateix, tampoc no s'han consolidat com uns criteris comuns per a l'edició d'aquest tipus de text més documental. En altres casos s'ha optat per criteris específics lligats al contingut de l'obra: és el que ocorre amb l'edició de l'obra gramatical d'Antoni Febrer i Cardona (Paredes 2005), en la qual es va decidir respectar absolutament les tries lingüístiques de l'original, precisament per tractar-se d'una obra amb voluntat lingüística explícita.

El panorama presentat, que no té pretensió d'exhaustivitat,⁹ mostra la riquesa i la diversitat de propostes existents, però també la manca d'un sistema que es pugui aplicar a tota la documentació no literària del català modern fins al segle XIX. En aquest context, la nostra proposta neix amb la voluntat de contribuir a la unificació metodològica i d'oferir uns criteris que permetin mantenir al màxim la fidelitat a l'original, alhora que facilitin la lectura i difusió digital. Creiem que aquesta voluntat de mantenir al màxim possible les solucions dels textos originals és encara més valuosa quan es treballa amb documents escrits per persones amb menor competència escripturària, com ara classes subalternes i dones.¹⁰

Amb aquesta finalitat, la proposta es fonamenta en una triple via de presentació, seguint el model establert per la xarxa CHARTA¹¹ en el cas del castellà, que ha demostrat la seva eficàcia en nombrosos projectes d'edició digital. Mentre que la xarxa CHARTA s'organitza en el facsímil, la transcripció paleogràfica i la presentació crítica, en el cas del català modern hem cregut més adient la creació d'una transcripció fidel i una normalitzada, com s'explicarà a continuació. Així, la proposta de CHARTA ha servit com a punt de partida per a l'establiment d'uns criteris específics per a la llengua catalana. Aquests criteris serveixen de base per a l'edició dels textos en català del corpus de la tesi doctoral de Montoya Boix (en prep.), integrat per tres-centes cartes femenines del segle XVII. La recerca compara els usos gràfics de les autores en cartes en castellà¹² i català amb l'objectiu de determinar diferents nivells d'habilitat gràfica. Per fer-ho, s'analitzen aspectes com l'ús de majúscules, la puntuació o la segmentació de paraules, sovint regularitzats en les edicions crítiques.

⁹ Remetem a Miralles i Valsalobre (2013) per a una revisió més completa de l'edició de textos de l'edat moderna.

¹⁰ Pel que fa al valor dels textos escrits per mans no professionals, *vid.* Almeida Cabrejas (2019); per a l'escriptura femenina específicament, *vid.* Almeida, Díaz i Fernández (2017). En el cas del català, els epistolars d'Hipòlita Roís de Liori i d'Estefania de Requesens han demostrat el potencial d'aquest tipus de documentació per a l'estudi lingüístic i històric (Ahumada, 2003).

¹¹ <https://www.redcharta.es/criterios-de-edicion/>

¹² Les cartes en castellà s'estan editant seguint els criteris de la xarxa CHARTA.

En aquest context, es va creure necessari definir un sistema que preservés la complexitat gràfica dels originals i que, al mateix temps, oferís una altra versió més accessible. És per això que la proposta es concreta en una triple presentació de la documentació: el facsímil, la transcripció fidel i la transcripció normalitzada. L'elaboració de dues transcripcions diferenciades, si bé pot comportar feina afegida per a l'editor, permet l'accés a una edició de lectura fàcil (la transcripció normalitzada) i alhora a una edició que manté tots els trets lingüístics de l'original (la transcripció fidel). Aquest tipus de presentació doble esdevé especialment útil en l'edició digital i en la creació de corpus en línia amb cercadors i etiquetatge lingüístic, ja que ambdues transcripcions es poden presentar paral·lelament i, fins i tot, enllaçar-se mitjançant etiquetes.¹³ No obstant, aquests criteris es poden aplicar també per a edicions en paper.

Per tant, en primer lloc, l'accés al facsímil permet consultar directament el testimoni, que s'ha d'oferir mitjançant la digitalització de l'original.¹⁴ En moltes edicions actuals l'accés al facsímil no és possible, sovint a causa de restriccions pel que fa al suport de les edicions (paper) o a la interfície utilitzada digitalment o de manca de drets de reproducció. Ara bé, considerem que la no publicació del facsímil impossibilita contrastar la lectura amb els criteris editorials aplicats i també dificulta l'anàlisi d'alguns aspectes extratextuals dels textos, com ara l'ús de símbols, marques o signatures.

En segon lloc, la transcripció fidel reproduïx amb la màxima precisió els trets gràfics i fonètics de l'original, tot respectant-ne les particularitats materials i dialectals. Aquesta versió permet analitzar aspectes com les grafies, les abreviatures o les variacions fonètiques, que constitueixen una font essencial per a l'estudi de la llengua històrica. Hem optat pel terme transcripció fidel en lloc de l'etiqueta usual *transcripció paleogràfica* perquè no mantenim els trets no lingüístics del facsímil, és a dir, l'ús de símbols, marques, rúbriques, etc.

En tercer lloc, la transcripció normalitzada, en canvi, ofereix una versió del text adaptada a la normativa actual de l'Institut d'Estudis Catalans (*GIEC, DIEC2*). No es tracta d'una edició crítica, sinó d'una regularització gràfica i fonètica completa. D'aquesta manera, s'aconsegueix una lectura fluida i es facilita la recerca i explotació dels trets morfològics, sintàctics i lèxics dels textos originals.

La proposta de criteris s'estructura de la manera següent. En primer lloc, es defineixen les metadades i els elements de la capçalera que descriuen cada document transcrit (§ 2). Tot seguit, s'exposen les pautes per a dur a terme la transcripció fidel (§ 3) i, seguidament, les de la transcripció normalitzada (§ 4). Les conclusions (§ 5) recullen les aportacions principals del treball i, finalment, s'hi presenten exemples de documents transcrits d'acord amb els criteris establerts (§ 6).

2. CAPÇALERA

La capçalera precedeix sempre la transcripció i recull la informació essencial del document en forma de metadades. Cada camp s'escriu en una línia independent, amb la categoria en negreta i la informació específica en rodona. A continuació s'exposen els criteris adoptats

¹³ Es preveu una possible presentació amb TEITOK o sistemes similars per a la presentació digital dels textos que segueixin aquests criteris.

¹⁴ L'original pot ser tant un text manuscrit com un text imprès.

per emplenar cadascun dels camps de la capçalera, amb l'objectiu de garantir la coherència descriptiva, la uniformitat formal i la seva futura explotació en entorns digitals. Al final d'aquesta secció, es recull un exemple de capçalera completa (§ 2.13).

2.1. Corpus

En aquest camp s'indica el corpus de destinació al qual s'adscriu el text transcrit. Pot correspondre tant a un dels grans corpus generals de la llengua catalana —com el *CICA*, el *CIGCMod* o el *CTILC*—, com a corpus específics vinculats a projectes o estudis concrets, com ara *Scripta* o *EpiCAT*. També és possible que el text no formi part de cap corpus publicat fins al moment. En aquest cas, s'utilitzarà el guió llarg (—).

2.2. Fons

Cal especificar el fons o arxiu en què es conserva el document. S'hi farà constar el nom complet i modernitzat, d'acord amb la denominació emprada a la catalogació oficial de l'arxiu o col·lecció.

Arxiu de la Corona d'Aragó

2.3. Signatura

Tot seguit, s'indica la signatura completa del document, definida per cada institució o arxiu. Es manté la informació i la llengua de la denominació oficial, però es regularitzen les majúscules i puntuació emprada.¹⁵

ACA, Generalitat, Correspondencia del virrey Conde de Santa Coloma, carta núm. 11909

2.4. Data

La data es consigna seguint l'ordre any/mes/dia i emprant exclusivament nombres aràbics. En cas que alguna de les dades sigui desconeguda, s'indicarà amb 00 el valor corresponent al camp buit.

1670/06/23
1670/06/00
0000/06/23

Quan no es disposi de cap informació sobre la datació del document, s'emprarà la fórmula *no consta*. En cas que no hi aparegui explícitament però es pugui reconstruir a partir

¹⁵ Les sigles i acrònims de cada arxiu es poden consultar al directori de PARES:
<http://censoarchivos.mcu.es/CensoGuia/directorioarchivosInicial.htm>

d'altres dades, s'indicarà entre claudàtors. Si la reconstrucció no parteix d'altres fonts datades sinó d'hipòtesis menys exactes, es podrà fer servir un interrogant després de l'any, sempre entre claudàtors:

no consta
no consta [1670]
no consta [1670?]

2.5. Lloc

El lloc de producció s'especifica amb el topònim modernitzat, tot detallant la informació que apareix explícitament al document i ordenant-la de l'element més concret al més general:

Convent de les Carmelites Descalces, Barcelona, Catalunya, Espanya

Quan el lloc no s'especifiqui, es recorre a la fórmula *no consta*. En cas que no hi aparegui explícitament però es pugui reconstruir a partir d'altres dades, s'indicarà entre claudàtors. Si la reconstrucció no parteix d'altres fonts sinó d'hipòtesis menys exactes, es podrà marcar amb un interrogant seguint el topònim, sempre entre claudàtors:

no consta
no consta [Menorca]
no consta [Menorca?]

2.6. Autor/a

En aquest camp es designa la persona que escriu el document. Els termes *copista*, *escrivà* o *escrivent* no són adequats en els casos de l'escriptura no professional i, per aquest motiu, s'opta pel terme *autor/a*, prou ampli per abraçar tota mena de pràctiques escripturàries.¹⁶

S'especifica el nom complet modernitzat i, sempre que sigui possible, s'afegirà després d'una coma el càrrec o títol corresponent. Cal tenir en compte que molts individus disposaven de més d'un títol i que aquests podien variar al llarg de la seva trajectòria; per tant, és fonamental consignar només aquells que corresponguin al moment concret del document.

Joan Servera, notari
Jeroni de Rocabertí i d'Argençola, I marquès d'Argençola

En cas contrari, quan la signatura de l'autor es limita únicament al càrrec o al títol, es procurarà reconstruir el nom complet de la persona entre claudàtors:

¹⁶ Utilitzem el terme *autor* en el sentit de la primera accepció del *DIEC*, és a dir, com a 'persona que és la causa primera d'alguna cosa'. Això inclou tant els qui escriuen per si mateixos com aquells que deleguen l'escriptura dels seus documents.

comte de Montenegro [Ramon Despuig i de Rocabertí]
batle general de València [Cristòfol de Cardona]

Quan no sigui possible determinar qui ha escrit el document, s'annotarà novament amb la fórmula *no consta*. Si és possible desvelar-ne l'autoria, s'afegirà entre claudàtors. Si la reconstrucció no parteix d'altres dades sinó d'hipòtesis menys exactes, es podrà marcar amb un interrogant seguint el nom proposat, sempre entre claudàtors:

no consta
no consta [Jeroni de Sales]
no consta [Jeroni de Sales?]

2.7. Condicions materials

S'hi descriu l'estat físic del document en relació amb la seva llegibilitat. Es poden distingir, entre d'altres, les categories següents:

- Bona conservació
- Tinta esborrada
- Tinta corrosiva
- Presència de taques
- Humitat
- Trencaments o forats
- Arrugues

Només s'indicaran els detalls específics quan les condicions materials afectin de manera significativa la lectura o la transcripció del text. En cas contrari, s'utilitzarà la fórmula *bona conservació*.

2.8. Nombre de folis

S'hi indica l'extensió del document mitjançant la forma abreujada convencional, especificant el primer i l'últim foli que en formen part, separats per un guió entre espais. Les cares dels folis (*f.*) s'identifiquen amb les lletres *r* (recto, anvers) i *v* (verso, revers). La foliació és afegida per l'editor, de manera que, si el text original compta amb paginació de l'època, es presenta igualment una nova foliació. A la descripció del testimoni (§ 2.11) es fa referència a la presència de paginació a l'original.

f. 1r - f. 3v

2.9. Tipologia textual

La classificació dels documents es fa segons una tipologia textual general, establerta amb finalitats descriptives i de classificació. S'hi distingeixen les categories següents:

- 1) Obres filosòfiques, religioses i morals
- 2) Textos juridicoadministratius
- 3) Textos científics i tècnics
- 4) Obres lingüístiques i gramaticals
- 5) Epistolaris i cartes
- 6) Dietaris, memòries i notes breus
- 7) Documentació notarial (inventaris, testaments, capitulacions matrimonials, etc.)
- 8) Textos periodístics, propagandístics i polítics
- 9) Altres¹⁷

2.10. Temàtica

Cada document es descriu amb un conjunt reduït d'etiquetes temàtiques que sintetitzen les matèries principals dels textos:

- a) Administració
- b) Ciència
- c) Comerç
- d) Economia
- e) Educació
- f) Família i parentiu
- g) Fiscalitat
- h) Justícia
- i) Milícia i guerra
- j) Mort
- k) Obres públiques i infraestructures
- l) Patrimoni i béns
- m) Política
- n) Relacions amoroses i d'amistat
- o) Religió i església
- p) Salut i medicina
- q) Vida quotidiana

2.11. Descripció del testimoni

Aquest camp de la capçalera no es preveu com una descripció generalitzada del testimoni sinó que es dedica exclusivament a indicar dues qüestions: el nombre de mans i la presència, si és el cas, de paginació. El nombre de mans s'indica en primer lloc, mentre que la paginació s'hi afegeix després d'una barra inclinada i la fórmula *paginació original*. Si l'original no està paginat, només es fa constar el nombre de mans.

¹⁷ Si s'utilitzen aquests criteris per a textos literaris, es poden afegir noves tipologies a aquesta classificació.

1 mà

4 mans / paginació original: 854 – 990

2.12. Transcriptors/es i revisors/es

S'hi fan constar les persones responsables de la transcripció del document. El nom s'anota complet, i si hi ha hagut més d'un transcriptor s'indiquen tots, separats per comes. Quan la transcripció ha estat revisada per una altra persona, aquesta s'afegeix en un camp diferenciat com a *revisor/a*.

Transcriptora: Bàrbara Montoya Boix
Revisora: Aina Torres Latorre

2.13. Exemple de capçalera completa

Corpus: —

Fons: Arxiu de la Corona d'Aragó

Signatura: ACA, Generalitat, Correspondència del virrey Conde de Santa Coloma, carta núm. 11909

Data: 1641/01/21

Lloc: Girona

Autora: Maria de Lanuça i Boixadors

Condicions materials: Bona conservació

Nombre de folis: f. 1r - f. 1v

Tipologia textual: Epistolaris i cartes

Temàtica: Família i parentiu, política

Descripció del testimoni: 1 mà

Transcriptora: Aina Torres Latorre

Revisora: Bàrbara Montoya Boix

3. TRANSCRIPCIÓ FIDEL

L'objectiu de la transcripció fidel és reproduir amb la màxima precisió els usos gràfics de l'original, incorporant únicament aquells símbols auxiliars que siguin imprescindibles per garantir-ne la comprensió.

3.1. Indicacions materials i formals

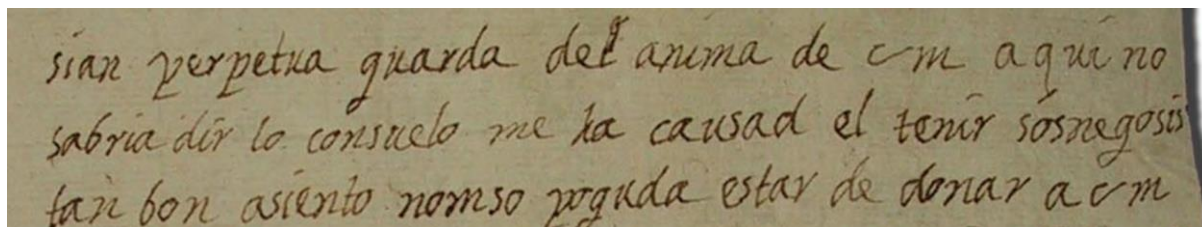
3.1.1. Foliació

Pel que fa a la foliació, es respecta sempre la numeració de l'original. Cada foli s'indica en superíndex i entre claudàtors ([]) al començament de la transcripció, deixant un espai abans del text de la primera línia. La indicació s'expressa amb l'abreviatura *f* (sense punt)

seguida del número corresponent. L'anvers es marca amb el nombre de foli i la lletra *r* (recto), i el revers amb la lletra *v* (verso).

[f1r] ¹ sian perpetua guarda del anima de vm aqui no

Els canvis de línia dins un mateix foli s'indiquen en superíndex amb el número corresponent, però sense lletra ni claudàtors. Cal deixar un espai entre el número i les paraules adjacents.

[f1r] ¹ sian perpetua guarda del anima de vm aqui no ² sabia dir lo consuelo me ha causad el tenir sosnegosis ³ tan bon asiento nomso poguda estar de donar a cm

En cas de truncament de paraula a final de línia, s'escriu el número en superíndex, però sense deixar espai entre les dues parts del mot, per assenyalar que es tracta d'una mateixa paraula.

¹³ nesecidad per no auerlos aqui y per uentura no tin¹⁴dre tan bona ocasió en madrid com ara yo confi

Una vegada es canvia de foli, es reinicia la numeració de les línies.

[f1v] ¹ tan poc li a volgudas donar las sis sentas lliuras ² que li avia promesas cada añ i ab tot i axo nom

Els exemples d'aquest apartat (§ 3.1.1.) corresponen a la transcripció inèdita de la carta CAT_CONC1 (Catalina de la Concepció, Barcelona, 13 de novembre [s. xvii]), que s'incorporarà al corpus de la tesi doctoral de Montoya Boix (en prep.).

3.1.2. Altres anotacions

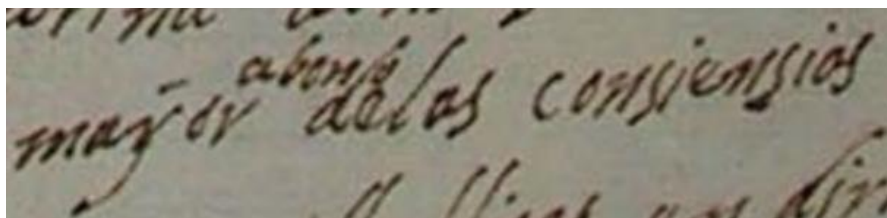
Quan l'original presenti zones deteriorades que impedeixin la lectura, la restitució del text per part del transcriptor es marcarà entre claudàtors dins la paraula:

serv[ei]

Si la lectura de l'original és difícil i no es pot oferir una hipòtesi suficientment fiable, s'utilitzarà el signe de l'interrogant ? en els claudàtors. En el cas que no es consideri possible recuperar el contingut del text, es farà constar amb l'anotació [il·legible]. No s'ha d'abusar d'aquestes marques.

serv[ei?]
el mateix [il·legible] serà

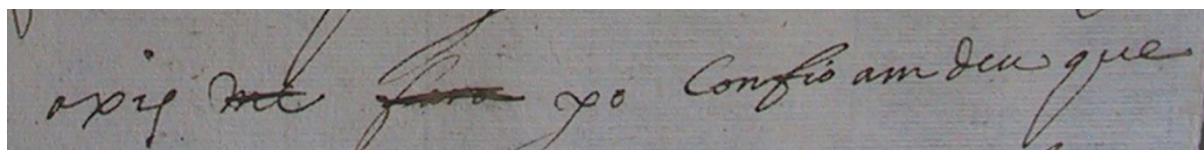
Els elements que afecten la disposició del text es marquen entre barres verticals. Es farà servir la marca |*afegit*: ...| per indicar les paraules o frases afegides posteriorment, ja sigui al marge o entre línies. En el cas dels textos al marge, l'*afegit* es reproduïx en el punt de la transcripció que correspongui dins el text. En cap cas es consideraran afegits els noms de destinataris ni les signatures dels documents, sinó que s'incorporaran com una línia més del text.¹⁸

mayor |*afegit*: abono| de las consiensas

Quan hi hagi senyals de crida, com ara una creu |+|, l'element afegit s'ubicarà en la posició indicada per aquesta marca. Si es tracta d'una postdata, s'ha de col·locar després de la signatura. Quan apareguin altres símbols al text, com ara una creu inicial o el símbol = a final de línia, no s'inclouen en la transcripció del text. Es poden recuperar mitjançant la consulta del facsímil.

La marca |*suprimir*: ...| s'utilitza per reproduir aquells fragments que han estat esborrats o ratllats de manera conscient per l'autor. Només s'anotarà quan el text encara sigui llegible; en cas contrari, es farà servir la marca [il·legible].¹⁹

axis |*suprimir*: me fara| yo confio am deu que

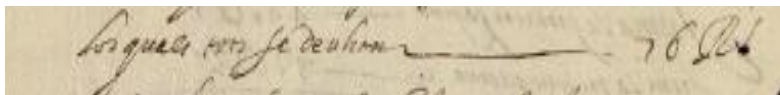
D'altra banda, |*espai en blanc*| s'empra per assenyalar els buits deixats expressament sense omplir o bé oblidats, especialment en posicions fixes del document, com ara la data. Aquesta anotació només s'utilitzarà quan resulti molt evident que manca una part del text.

Barcelona a |*espai en blanc*| de Maig de 1645

¹⁸ Exemple extret de la transcripció inèdita del document ANNA_VIV1 (Anna del Viver i de Sant Martí, 21 de juliol de 1627, s.l.) a Montoya Boix (en prep.).

¹⁹ Exemple extret de la transcripció inèdita del document JOA_MAS1 (Joana Masota, 30 de juliol de 1655, Menorca) a Montoya Boix (en prep.).

També s'utilitza la marca |*espaiat*| per indicar la presència d'un espai sense text allargat dins d'una línia, sovint representat amb una ratlla o tot un seguit de punts, que arriba fins al final de l'espai dedicat a la columna de text. Aquesta convenció permet reflectir la disposició gràfica del text original, en què l'escriu sol separar la xifra o el concepte econòmic de la resta del text, pràctica molt habitual en documents comptables o administratius.²⁰

los quals tots se deuhan |*espaiat*| 76 Reals

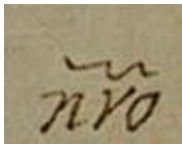
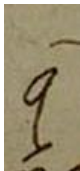
En el cas dels textos manuscrits, quan en un document s'identifica un canvi de mà, es fa constar entre claudàtors amb la fórmula [*mà 2*], [*mà 3*], etc. Només s'emprarà la indicació [*mà 1*] quan, després d'un canvi a una altra mà, reapareix la primera mà de l'escrit. Aquesta marca permet consignar les diferents intervencions escripturàries en un mateix text i resulta especialment útil en documents col·lectius o modificats al llarg del temps.

Si en el text es repeteix una síl·laba o paraula, no es marcarà amb cap símbol addicional, però es transcriurà fidelment:

vax veure la la

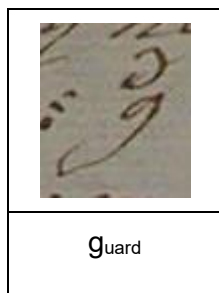
3.2. Desenvolupament de les abreviatures

En aquesta proposta, s'ha optat per un sistema innovador de representació de les abreviatures: el desenvolupament es marca amb lletres en subíndex. Aquesta solució té l'avantatge de distingir de manera immediata les parts restituïdes pel transcriptor, alhora que evita la sobrecàrrega visual d'altres sistemes més habituals. A més, permet programar cerques en gran quantitat de textos amb més facilitat que l'ús de símbols, ja siguin claudàtors o claus angulars.

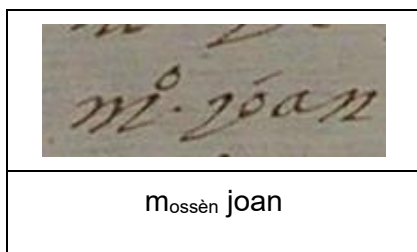
	
nostro	que

En el cas de les lletres volades, es consideren part de l'abreviatura i, per tant, també es desenvolupen en subíndex.

²⁰ *vid.* exemple pràctic 3 (§ 6).

Quan s'utilitza la *o* volada genèrica (^o), aquesta no es reproduceix, sinó que es resol amb el desenvolupament complet en subíndex.

En el cas de les nasals abreviades, també es recuperen en subíndex:

co_m

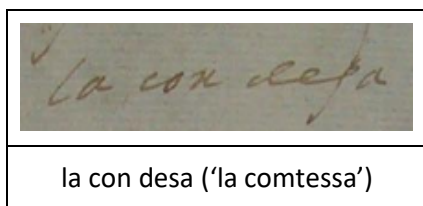
Pel que fa a les fórmules de tractament, es desenvoluparan, com en el cas de *senyor* (*senyor*/*senyor*), *majestat* (*majestat*) o *sa excel·lència* (*excel·lència*). No obstant això, les distintes formes de *v.m.* i *v.s.* es mantindran sense desenvolupar²¹ i es regularitzaran a una sola forma a la transcripció normalitzada (§ 4.3.1.).

En el cas dels mesos abreviats, com a *7bre* o *8bre*, es resoldran també amb l'ús del subíndex, recuperant la forma que abreuja el número:

7bre → setem_{bre}

3.3. Hiposegmentacions i hipersegmentacions

Es respecta sempre la segmentació de mots que presenta l'original, sense introduir espais ni unions noves que alterin la divisió original del text.

²¹ S'aplica el mateix criteri al projecte *CORDIAM*: «Las muy diversas abreviaturas de *vuestra merced* no fueron desatadas, en aquellos casos en que el corpus original no presentaba las abreviaturas desatadas» (<http://www.victor-1.gelbukh.com/doc/documentos-criterios-de-edicion-y-sistematizacion.html>).

No es marca amb cap símbol addicional la presència de contraccions vocàliques que s'esdevenen entre un pronom feble i la paraula precedent o següent: *non* ('no en'), *hi via* ('hi havia'). Es respecta sempre la separació de paraules del text original.

3.4. Majúscula i minúscula, accentuació i puntuació

Es conserven fidelment els usos de majúscules, accents i signes de puntuació propis del document. No s'hi incorporen elements gràfics absents en l'original ni es modifiquen els ja existents.

à casa / â casa
23 de Maig

Pel que fa a les formes apostrofades, es conserven les grafies del text original tant en el manteniment de la vocal final de la preposició *de* com en l'ús de les formes de l'article *el* o *la*, encara que, segons la normativa actual, calgui apostrofar-les: *de abril* ('d'abril'), *el abre* ('l'arbre'). En el cas que s'hagi produït la pèrdua de la vocal, es manté l'ús gràfic del text original, sense afegir-hi apòstrofs: *dabril* ('d'abril'), *labre* ('l'arbre').

3.5. Canvi de llengua

Només s'anotarà el canvi de llengua quan afecti més que un mot aïllat. S'indicarà entre claudàtors, precedit per l'abreviatura corresponent a la llengua emprada i seguit del fragment transcrit.

com consta de son poder que presenta [*lat.* ut sue]
Esper que la present [*cast.* le encuentre bien]

S'utilitzaran les abreviatures següents (se'n poden crear de noves si és necessari):

<i>lat.</i>	llatí
<i>cast.</i>	castellà
<i>fr.</i>	francès
<i>it.</i>	italià
<i>port.</i>	portuguès
<i>ang.</i>	anglès

3.6. Grafies

L'objectiu de la transcripció fidel és mantenir sempre les solucions de l'original, sense introduir-hi canvis que regularitzen el sistema gràfic del text o pretenguin adaptar-lo al sistema gràfic actual. Aquest apartat es desglossa en diferents nivells gràfics que serviran, d'una banda, per tal d'exemplificar el tipus de fenòmens que són habituals als textos de l'època i que caldrà mantenir sense canvis i, d'altra banda, per a seguir una mateixa

estructura dins de la presentació de les dues transcripcions —és a dir, la transcripció normalitzada seguirà el mateix ordre per a marcar quins canvis s’han d’introduir en la segona presentació transcrita del text.

3.6.1. Vocalisme

Es mantenen les formes vocàliques tal com les presenti l’original.

3.6.1.1. Vocalisme tònic

Es conserven les vocals tòniques utilitzades al text original encara que es desviïn dels usos actuals o normatius de la llengua catalana. Exemples (la llista no pretén ser exhaustiva):

- ús de *e* oberta per *a*: *llepis* (‘llapis’), *lleg* (‘llarg’), *xerxa* (‘xarxa’);
- en balear, ús de *a* per neutra tònica: *esglasia* (‘església’), *dodsana* (‘dotzena’), *paray* (‘parell’);
- ús de *i* per *e*: *esglisia* (‘església’);
- ús de *o* per *u*: *monta* (‘munta’);
- ús de *u* per *o*: *triumf* (‘triomf’), *pluma* (‘ploma’); en rossellonès, *cançu* (‘cançó’), *agust* (‘agost’), *gus* (‘gos’).

3.6.1.2. Vocalisme àton

Es conserven les vocals àtones utilitzades al text original. Cal anar amb compte amb els casos següents:

3.6.1.2.1. Neutralitzacions d’àtones

Es manté:

- la confusió entre *a* i *e*, d’una banda, i *o* i *u*, de l’altra, pròpies de la neutralització d’àtones dels parlars orientals: *elegrat* (‘alegrat’), *comansar* (‘començar’), *dunar* (‘donar’), *disposicions* (‘disposicions’);
- la neutralització d’àtones de síl·laba inicial pròpies dels parlars occidentals: *ascula* (‘escala’), *bascoll* (‘bescoll’), *cunill* (‘conill’), *cusí* (‘cosí’);
- la pronunciació com a *e* de la *a* final pròpia del nord-occidental i del valencià septentrional, es tracti o no d’una marca dins del sistema morfològic verbal: *anave* (‘anava’), *anirie* (‘aniria’), *Lleide* (‘Lleida’);
- l’harmonia vocàlica pròpia de diversos parlars valencians, segons la qual la *a* a final de mot es pronuncia *e* oberta o *o* oberta si en la penúltima síl·laba hi ha una *e* oberta o una *o* oberta tònica: *terre* (‘terra’), *dono* (‘dona’);
- la ultracorrecció en la neutralització d’àtones: *joliol* (‘juliol’), *cèdola* (‘cèdula’), *porgatori* (‘purgatori’), *tormet* (‘turment’);

- l'ús de la *i* en lloc de la *e* final propi del xipella: *formatgi* ('formatge'), *lis vaquis* ('les vaques');
- qualsevol altre tipus de vacil·lació en el vocalisme àton: *minjar* ('menjar'), etc.

3.6.1.2.2. *Caiguda de vocals*

No es recupera la vocal ni es marca amb cap símbol addicional quan hi ha:

- afèresi o caiguda de vocal inicial abans d'una *s* líquida: *stimar* ('estimar'), *stic* ('estic'), *scriure* ('escriure');
- afèresi o caiguda de vocal inicial en altres casos: *bril* ('abril'), *bea* ('abella'), *metla* ('ametla');
- caiguda d'una vocal no inicial: *carbassa* ('carabassa'), *brenar* ('berenar'), *cargol* ('caragol').

3.6.1.2.3. *Assimilacions, dissimilacions*

Es mantenen les possibles assimilacions o dissimilacions vocàliques: *cevil* ('civil'), *vesita* ('visita'), *llogir* ('llegir').

3.6.1.3. *Diftongs i hiats*

Es conserven sempre les grafies del text original pel que fa a l'escriptura de diftongs i hiats, com ara:

- l'ús de *y* en lloc de *i* per a marcar els diftongs decreixents: *cayguda* ('caiguda'), *aygo* ('aigua'), *reyna* ('reina');
- la monoftongació dels diftongs *gua* i *qua*: *aigo* ('aigua'), *coranta* ('quaranta'), *Pasco* ('Pasqua');
- la caiguda d'una vocal final, com ocorre en balear i rossellonès en els mots esdrúixols en què una *a* final va precedida de *i*: *rabi* ('ràbia'), *histori* ('història'), *Valenci* ('València');
- la diftongació d'una *o* inicial: *laulor* ('l'olor'), *aufegar* ('ofegar');
- l'obertura del diftong *ou* en *au* pròpia d'alguns parlars valencians: *bau* ('bou'), *pau* ('pou'), *ploure* ('ploure');
- la diftongació de la *e* oberta en *ia* pròpia d'algunes localitats valencianes: *siat* ('set'), *cial* ('cel').

3.6.2. Consonantisme

Es mantenen les formes consonàntiques tal com les presenti l'original.

3.6.2.1. *Oclusives i aproximants*

Quan es produeix la pèrdua de les oclusives finals després de *m*, *n*, *l* o *r*, no es restableix en la transcripció fidel:

cam ('camp')
mol ('molt')
pon ('pont')
par ('part')

En el cas contrari, si l'original afegeix una oclusiva final, també es manté la grafia del text:

ont ('on')
grant ('gran')
malt ('mal')

Formen part d'aquest grup les grafies antigues *ont* i *hont*,²² *quant* i *tant*.

Es manté la grafia *ab* de la preposició *amb*.

Es mantenen les grafies de l'original pel que fa a les oclusives finals de paraula, encara que no segueixin la normativa actual:

llibertad ('llibertat')

A més, en el grup final *-tat*, és possible l'ús gràfic de l'oclusiva dental sonora per a les dues consonants, no només la final. Es manté aquest ús quan apareix al text:

felicidad ('felicitat')

També es mantenen les grafies que reflecteixen la pronunciació geminada dels grups *-bl-* i *-gl-* intervocàlics:

pobble ('poble')
reggla ('regla')

No es restableix la pèrdua de la *-d-* intervocàlica pròpia dels parlars valencians, vagi acompanyada o no de la caiguda de la síl·laba final de mot:

menjaor ('menjador')
masclea ('mascletada')

Tampoc es restableix la *p* inicial dels grups *ps-* i *pn-*:

sicologia ('psicologia')
neumonia ('pneumònia')

²² Regulars al Principat, però no al País Valencià (Rossich 2006: 29).

Quant a les grafies per al so [k], es mantenen sempre els usos de l'original:

quidado ('cuidado')

3.6.2.2. Fricatives i africades

Es respecta l'ortografia original en l'ús de les fricatives i de les africades, ja siguin vacil·lacions gràfiques o un reflex de l'ensordiment propi del valencià central o del ribagorçà:

diumenxa ('diumenge')

mege ('metge')

desdixat ('desdixat')

També es manté la grafia de l'original pel que fa a les diferents pronunciacions dels grups [ks] i [gz]:

esperiment ('experiment')

eixemple ('exemple')

No es restableix la caiguda de la palatal del grup final *-ix* ni tampoc la caiguda de la *i*:

pei ('peix')

calax ('calaix')

Quant a les sibilants, es mantenen les grafies del text original, independentment de les vacil·lacions gràfiques i dels efectes de l'ensordiment de sibilants, és a dir, tingui o no tingui la grafia implicació fonètica:

possar ('posar')

expresió ('expressió')

cegur ('segur')

cepre ('sempre')

çaragoça ('Saragossa')

No es restableix la caiguda de *s* intervocàlica:

camia ('camisa')

Pel que fa a la labiodental sonora, es mantenen els usos de *v*, *u* i *b* com apareguin a l'original:

ueure ('veure')

caball ('cavall')

3.6.2.3. Ròtiques

Es manté sempre *r* o *rr* segons l'original:

caro ('carro')
rrebi ('rebi')

No es restableix la supressió de *-r* final. Si es tracta d'un infinitiu amb un clíctic postverbal, es manté la grafia de l'original sense afegir-hi cap guió o apòstrof:

canta ('cantar')
cantal ('cantar-lo')
cantalo ('cantar-lo')

Tampoc es restableix la supressió de *r* a l'interior de paraula, tingui o no implicacions fonètiques:

abre ('arbre')
orde ('ordre')

No s'elimina la *-r* final no etimològica dels infinitius acabats en *-re*:

veurer ('veure')
rebrer ('rebre')
vendrer ('vendre')
veurerlo ('veure-lo')

Es mantenen els casos de rotacisme:

porer ('poder')
juriol ('joliol')

I, a la inversa, també es conserven els canvis de *r* per *l*:

dimals ('dimarts')

3.6.2.4. Laterals i nasals

En general, es reproduïxen els usos de les nasals i laterals presents al text original. Així, es mantenen les simplificacions, geminacions i canvis en les combinacions de nasals:

pronte ('prompte')
semmana ('setmana')

Es manté també el canvi de *n* per *d* en posició inicial de paraula:

domés ('només')

dingú ('ningú')

No es restableix la caiguda de nasals:

nigú ('ningú')

Es manté la distribució entre *l*, *l·l* i *ll* del text original, tingui o no repercussió fonètica:

ab ela ('amb ella')
relliquia ('relíquia')
allota ('al·lota')
llogica ('lògica')
poblla ('pobla')

Es manté la vocalització en *u* de la lateral *l*:

aubercoc ('albercoc')
ubergini ('albergínia')

3.6.2.5. *leisme, ioditzacions i variants gràfiques de i, j, y*

Es mantenen les grafies *i*, *j* i *y* sense regularitzar-ne els usos:

yo, io ('jo')
vui ('vull')
ja, eya ('hi ha')
y, ÿ ('í')

No es recupera la caiguda d'un so derivat de la iodització ni tampoc es marca amb cap símbol addicional:

fua ('fulla')
fia ('filla')

3.6.2.6. *Altres processos fonètics: assimilacions, dissimilacions, metàtesis, síncopes, etc.*

Cal mantenir sempre les eleccions del copista:

crompar ('comprar')
preda ('pedra')
anou ('nou')
nervit ('nervi')
tinra ('tindrà')
divenres ('divendres')
letsis ('les sis')
perfeta ('perfecta')
dissatte ('dissabte')

4. TRANSCRIPCIÓ NORMALITZADA

L'objectiu de la transcripció normalitzada és proporcionar una versió del text fàcilment llegible i apta per a l'estudi dels fenòmens morfològics, sintàctics i lèxics, adaptant, però, tant les grafies com les qüestions fonètiques. S'opta per una regularització completa de les grafies a diferència del que és habitual en l'edició crítica literària dels textos de l'edat moderna (cf. Rossich 2006, *inter alia*). L'elaboració d'una primera transcripció completament fidel permet dur a terme aquesta normalització gràfica.

4.1. Indicacions materials i formals

4.1.1. Foliació

En la transcripció normalitzada es manté la numeració original dels folis i les línies, seguint el mateix sistema emprat a la transcripció fidel, és a dir, amb l'ús dels superíndex. Ara bé, a la versió normalitzada, es poden introduir paràgrafs nous quan el contingut ho requereixi, com ara el pas de l'encapçalament al cos del text, per remarcar la data o assenyalar canvis temàtics. Aquests ajustaments tenen com a objectiu afavorir la comprensió i fer visibles les estructures internes del text, tot respectant-ne el contingut i l'estil originals.

Els paràgrafs afegits no alteren l'ordre de les línies de l'original, que es mantenen sempre en la mateixa seqüència per garantir la traçabilitat entre la transcripció normalitzada i la transcripció fidel.

4.1.2. Altres anotacions

Les restitucions del text es marquen de la mateixa manera que en la transcripció fidel:

serv[ei]

També es conserven les marques |*afegit: ...*|, |*espai en blanc*|, [il·legible], i l'interrogant en els claudàtors en cas de dubte, ja que poden influir en la comprensió del contingut del text. En canvi, se suprimeixen la resta d'anotacions addicionals, és a dir, |*suprimir: ...*| i |*espaïat*|.

Pel que fa al canvi de mà, es continua marcant amb [mà 2], [mà 3], etc.

Se suprimeixen les síl·labes o paraules que apareixien erròniament repetides al facsímil i a la transcripció fidel.

4.2. Desenvolupament d'abreviatures

Es desenvolupen les abreviatures, suprimint les marques utilitzades a la transcripció fidel:

n_{ost}ro → *nostro*

Les fórmules de tractament que no s'han desenvolupat a la transcripció fidel, es regularitzen a una mateixa forma:

vm, VM, vmd., v.m., vm. i altres formes → *V. M.*
vs, VS, V.S., Vª Sª i altres formes → *V. S.*

4.3. Segmentació lèxica

Es regularitza la segmentació de mots d'acord amb l'ús normatiu actual. S'ajusten tant els casos d'hiposegmentació com els d'hipersegmentació.

la con desa → *la comtessa*

4.4. Majúscula, accentuació i puntuació

S'unifiquen els usos de les majúscules i l'accentuació d'acord amb la normativa ortogràfica actual.

Per a l'accentuació, se segueixen els criteris propis de l'estàndard general de l'Institut d'Estudis Catalans. En cas de conèixer l'adscripció dialectal del text i aquest formar part del valencià, es farà servir l'accentuació pròpia d'aquest dialecte en els casos en què difereix de l'estàndard general de la llengua catalana, seguint la normativa actual de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, que també està recollida com a opció secundària per l'Institut d'Estudis Catalans (*Ortografia catalana*, 3.1.2.1.2.).²³

frances → *francès / francés*

Apliquem també la normativa actual d'accentuació per a les formes no normatives que constitueixen variants morfològiques, així com es fa als «Criteris de transcripció de la col·lecció *Els Nostres Clàssics*».²⁴

veurer → *véurer*

Pel que fa a la puntuació, els ajustaments es fan sempre amb criteris de claredat i llegibilitat, sense alterar el sentit original del text. És molt important mantenir sempre la sintaxi del text original.

S'apostrofen les formes de l'article *el* i *la* i de la preposició *de* seguint la normativa actual. Ara bé, no s'apostrofa l'article *lo*:

de abril → *d'abril*
labre → *l'arbre*
lo últim → *lo últim*

²³ <https://oiec.iec.cat/textortografia/codi/3.1.2.1.2>

²⁴ <https://www.editorialbarcino.cat/leditorial/lliurament-doriginals/>: pp. 8-14

4.5. Canvi de llengua

Es marcarà en cursiva, prescindint dels claudàtors i de la indicació abreviada de la llengua (*lat.*, *cast.*, etc.). La grafia de les altres llengües es normalitzarà seguint les directrius normatives actuals en les llengües corresponents.

com consta de son poder que presenta *ut sue*
Esper que la present *le encuentre bien*.

4.6. Grafies

A la transcripció normalitzada s'hi regularitzen les grafies d'acord amb la normativa actual de l'Institut d'Estudis Catalans (*DIEC2*, *GIEC*), amb l'objectiu de millorar-ne la llegibilitat i fer possible una anàlisi morfosintàctica i lèxica precisa. Cada subapartat detalla els criteris concrets aplicats (vocalisme, consonantisme, etc.), seguint el mateix ordre que en l'apartat 3.6. de la transcripció fidel. Després, es consignen les directrius pel que fa a les qüestions morfològiques, sintàctiques i lèxiques.

4.6.1. Vocalisme

En general, es regularitzen les formes vocàliques segons els criteris normatius actuals.

4.6.1.1. Vocalisme tònic

S'adapten les vocals tòniques a la normativa actual:

llepis → *llapis*
esglasia → *església*
esglisia → *església*
monta → *munta*
triumf → *triomf*

4.6.1.2. Vocalisme àton

Es regularitzen els usos gràfics del vocalisme àton:

elegrat → *alegrat*
dispusicions → *disposicions*
stimar → *estimar*
non → *no en*
hi via → *hi havia*
de abril → *d'abril*

4.6.1.3. Diftongs i hiats

Es regularitzen els usos gràfics dels diftongs i hiats:

cayguda → *caiguda*
Pasco → *Pasqua*

4.6.2. Consonantisme

En general, es regularitzen els usos gràfics de les consonants.

4.6.2.1. Oclusives i aproximants

S'adapten les grafies segons la normativa actual:

cam → *camp*
ont → *on*
llibertad → *llibertat*
pobble → *poble*
menjaor → *menjador*
sicologia → *psicologia*
quidado → *cuidado*
ab → *amb*

4.6.2.2. Fricatives i africades

Es normalitzen els usos gràfics de les fricatives i les africades:

mege → *metge*
esperiment → *experiment*
pei → *peix*
possar → *posar*
camia → *camisa*
ueure → *veure*
caball → *cavall*

4.6.2.3. Ròtiques

Es regularitzen els usos gràfics de *r* i *rr*:

caro → *carro*
abre → *arbre*
porer → *poder*
dimals → *dimarts*

No es normalitzen aquells usos de la *r* final que tinguin repercussions morfològiques, com ara la caiguda de la *r* final de l'infinitiu quan va seguit d'un clíctic pronominal o l'ús de la *r* final no etimològica dels infinitius verbals acabats en *-re*. En aquests casos, s'utilitza l'apòstrof o el guionet per a marcar la unió del pronom feble o dels pronoms febles amb l'infinitiu:

canta → *cantar*
cantal → *cantà'l*
cantalo → *cantar-lo*
veurer → *véurer*
veurerlo → *véurer-lo*

4.6.2.4. *Laterals i nasals*

Es normalitzen els usos gràfics de les consonants laterals i nasals:

pronte → *prompte*
domés → *només*
ela → *ella*
relliquia → *relíquia*
poblla → *pobla*
aubercoc → *albercoc*

Les grafies dels grups *tl* i *tl* es regularitzen tenint en compte l'adscripció dialectal del text, si es coneix. En cas de desconèixer-ne la procedència, s'emprarà la grafia pròpia de l'estàndard general del català, això és, *tl*.

vellar → *vetllar* / *vetlar*

4.6.2.5. *leisme, ioditzacions i variants gràfiques de i, j, y*

Es normalitzen segons la normativa actuals els usos de les grafies *i*, *j* i *y*:

yo, io → *jo*
vui → *vull*
y, ÿ → *i*
fua → *fulla*

4.6.2.6. *Altres processos fonètics: assimilacions, dissimilacions, metàtesis, síncope, etc.*

Es normalitzen tots els casos d'assimilacions, dissimilacions, metàtesis i síncope:

crompar → *comprar*
preda → *pedra*
anou → *nou*

nervit → *nervi*
tinra → *tindrà*
letsis → *les sis*
divenres → *divendres*
dissatte → *dissabte*

No es considera un fenomen fonètic la variació entre formes verbals amb *a-* inicial (*aconseguir*, *aconsolar*) i sense aquesta *a-* (*conseguir*, *consolar*). En aquest cas, es manté sempre l'opció utilitzada pel text original, coincideixi o no amb les formes normatives actuals.

aconsolar → *aconsolar*
consolar → *consolar*
aconseguir → *aconseguir*
conseguir → *conseguir*

4.7. Morfosintaxi i aspectes gramaticals

A diferència de pel que fa als fenòmens gràfics i fonètics, la transcripció normalitzada manté les solucions adoptades al text original en relació amb els aspectes gramaticals.

4.7.1. Formes verbals

Es manté el paradigma verbal que presenti el text original, independentment de si segueix els criteris normatius actuals. Així, no es modifiquen formes com les següents:

sia per *sigui*
do per *doni*
Déu vos guard per *Déu vos guardi*
existisca per *existeixi*
vullc per *vull*
ploguent per *plovent*
visquent per *vivint*
véurer per *veure*

A més, com hem dit, es mantenen les formes verbals amb *a-* protètica inicial i també es mantenen les formes verbals amb caiguda d'aquesta vocal inicial.

aconsolen, no *consolen*
conseguir, no *aconseguir*

4.7.2. Clítics pronominals

Es duu a terme una regularització gràfica de les grafies dels pronoms febles:

y, i → hi
heu, u, o → ho

Tanmateix, es conserva tant la forma com l'ordre dels pronoms febles que apareguin al text original:

vos vaig veure, no us vaig veure
a ma dit → ha me dit
lo ma donaras → lo me donaràs

Quant a la unió dels pronoms amb les formes verbals, s'utilitza l'apòstrof o el guionet seguint els criteris actuals però sense variar les formes utilitzades pel text original:

curant me → curant-me
veure nos → veure-nos (i no veure'ns)

4.7.3. Determinants, pronoms, numerals, relatius i adverbis

Es conserven els usos de l'original, però regularitzant-ne les grafies:

est, no aquest
lo, no el
es, no el
aso, asso → açò, no això
ací, no aquí
mos, no els meus
quiscun, no cadascun
s'al·lota qui ajuda, no s'al·lota que ajuda

En el cas dels numerals, es mantenen també els usos de l'original, però tenint en compte que les grafies s'adaptin als usos normatius actuals, també en el cas de l'ús del guionet:

desaset → desasset, no disset
trenta y cinc → trenta-i-cinc, no trenta-cinc

4.7.4. Formació del plural

Es mantenen les formes usades al text original:

hòmens, no homes

4.8. Lèxic

Es conserva sempre la forma lèxica escollida pel document, sense substituir-la per sinònims o formes més modernes. Tampoc es canvien els castellanismes o els mots d'altres llengües per equivalents en català:

avia molts de dies → *havia molts de dies*, no *feia molts de dies*
puis → *puix*, no *doncs*
m'apar, no *me sembla* o *me pareix*
après, no *després*
cuidado, no *cura*
dona Maria, no *na Maria*, *senyora Maria*, etc.

5. CONCLUSIONS

La tasca d'edició de textos en català d'altres èpoques, siguin literaris o no, és una feina feixuga i que sovint comporta la presa de multitud de decisions lingüístiques. Creiem que la manca d'uns criteris unificats, d'una banda, dificulta el treball d'editor dels especialistes, que sovint provenen d'altres àmbits acadèmics —l'exemple paradigmàtic són les valuosíssimes edicions preparades per historiadors—, que es veuen obligats a establir uns criteris propis per a l'edició dels textos, i, d'altra banda, també dificulta el treball dels lingüistes, que pretenen accedir a un conjunt gran de textos que, idealment per a les seves recerques, haurien de seguir unes mateixes pautes editorials.

Si bé és cert que existeixen alguns consensos de base, ja sigui a partir de les directrius d'*Els Nostres Clàssics* o dels criteris literaris de Rossich (2006), fins ara hi havia una manca d'uns criteris pensats i elaborats específicament per als textos documentals, que tenen unes particularitats que els fan especialment propicis a l'aparició d'una variació gràfica més elevada que els textos literaris. La nostra proposta, amb la presentació tripartida inspirada en els criteris de la xarxa CHARTA, està formada per la digitalització del facsímil, una transcripció fidel i una transcripció normalitzada, i pretén establir una manera d'editar els textos documentals que sigui útil per a tot tipus d'investigadors. Així, per a una anàlisi formal dels documents conservats, el paleògraf pot acudir directament al facsímil. Si es vol dur a terme un estudi de les grafies o de la representació gràfica dels fenòmens fonètics de l'època, la transcripció fidel permet una lectura més ràpida que l'original però que manté totes les característiques del text. En canvi, si es vol fer un estudi de fenòmens lingüístics que abracin la morfologia, la sintaxi o el lèxic, o si es pretén analitzar el text des de la història, els estudis culturals o qualsevol altre àmbit en què el text sigui d'interès, la transcripció normalitzada disposa el text perquè aquests estudis no es vegin amb la necessitat dels entrebanys que pot plantejar la diversitat de grafies o la manca de puntuació i d'altres símbols gràfics, és a dir, un tipus de disposició del text allunyat de la normativa actual.

A més, el fet de mantenir la numeració de les línies en ambdues transcripcions fa possible en tot moment accedir d'una versió a l'altra o d'una versió al facsímil, de manera que es facilita el contrast entre versions i la confirmació per part d'altres especialistes de les solucions adoptades per l'editor. La preparació d'una interfície digital que presenti

ambdues transcripcions de manera paral·lela pot facilitar encara més la comparació entre les dues versions.

En definitiva, creiem que aquesta proposta pot ser un molt bon punt de partida per a l'edició de textos documentals dels segles XVI al XIX. Evidentment, dur a terme una doble transcripció (fidel i normalitzada) és més costós que proposar-ne una de sola, que directament regularitzi algunes grafies. Tanmateix, pensem que aquesta tasca doble d'una persona pot evitar que molts altres especialistes es vegin obligats posteriorment a acudir directament als textos originals per una manca de fidelitat de les edicions respecte d'aquests textos. La triple presentació dels textos, potser laboriosa en un primer moment, ens estalviarà molta feina com a col·lectiu investigador en conjunt. A més a més, pot ser un inici cap a la transcripció automàtica de textos en català amb ajuda de la intel·ligència artificial. La revisió d'aquests criteris només ens pot servir per a créixer com a col·lectiu.

6. APLICACIÓ PRÀCTICA

Exemple 1

Corpus: —

Fons: Arxiu de la Corona d'Aragó

Signatura: ACA, Generalitat, Correspondencia del virrey Conde de Santa Coloma, carta núm. 11911

Data: 1641/01/21

Lloc: Girona

Autora: Maria de Boixadors i de Rocabertí

Condicions materials: Bona conservació

Nombre de folis: f. 1r - f. 1v

Tipologia textual: Epistolaris i cartes

Temàtica: Família i parentiu, vida quotidiana

Descripció del testimoni: 1 mà

Transcriptora: Bàrbara Montoya Boix

Revisora: Aina Torres Latorre

Facsimil

<https://pares.mcu.es/ParesBusquedas20/catalogo/show/1536316?nm>

Transcripció fidel

[f1r] ¹ mon fill en cara que mescriuiu ab tanta ² breuedat me aconsolan molt nostras car³tes y saber que teniu salut y axi matex ⁴ la senyora dona maria deu nos la conserue ⁵ molts ans y ab mes quiatut dela que ⁶ uui tenim perla terra asi nosa contan ⁷ las nouedats sens mescla de moltes ⁸ men tidas y causa axo molta confu⁹sio delas noues quem escriu dela ¹⁰ comtesa de sauella ques en taragona ¹¹ no dexo destarme en molt gran quida¹²do y del comta mes per ueurerlo ¹³ tant des dixat sens culpa com tots deu¹⁴en saber mes la malisia que te la guent ¹⁵ ynnorat sens saber perque me tin¹⁶dra ab quidado siell ua aqui pera¹⁷mor de deu que nous desqui¹⁸deu de auisarmen y que uos nous desqui¹⁹deu de mirar en quells pugau

ua²⁰ler ques obligasio nostra y ascriura ²¹ un poc llart del queja de nou ^[1v] que com tinc dit
asi coran moltes mentides ² y uos mirau per uostra salut no fasau temeritats ³ lo senyor uos
guart com jo li soplico guerona y gener ⁴ als 21 de 1641 ⁵ dona maria de boxados ⁶ y de
rocaberti

Transcripció normalitzada

[f1r] ¹ Mon fill,

Encara que m'escriviu amb tanta ² brevetat, me aconsolen molt nostres car³tes i saber que
teniu salut, i així mateix ⁴ la senyora dona Maria; Déu nos la conserve ⁵ molts anys, i amb
més quietud de la que ⁶ avui tenim per la terra.

Ací no se conten ⁷ les novetats sens mescla de moltes ⁸ mentides, i causa això molta
confu⁹sió. De les noves que m'escrivi de la ¹⁰ comtessa de Savallà, que és en Tarragona, ¹¹
no deixo d'estar-me en molt gran cuida¹²do, i del comte més, per véurer-lo ¹³ tan desdixat
sens culpa, com tots deu¹⁴en saber; mes la malícia que té la gent ¹⁵ ignorant sens saber per
què me tin¹⁶drà amb cuidado. Si ell va aquí, per a¹⁷mor de Déu, que no us descui¹⁸deu
d'avisar-me'n, i que vós no us descui¹⁹deu de mirar en què els pugau va²⁰ler, que és
obligació nostra, i escriure ²¹ un poc llarg del que hi ha de nou ^[1v] que, com tinc dit, ací
corren moltes mentides. ² I vos mirau per vostra salut, no faceu temeritats. ³ Lo senyor vos
guard com jo li suplico.

Gerona i gener ⁴, als 21 de 1641

⁵ Dona Maria de Boixadors ⁶ i de Rocabertí

Exemple 2

Corpus: —

Fons: Arxiu de la Corona d'Aragó

Signatura: ACA, Generalitat, Correspondencia del virrey Conde de Santa Coloma, carta
núm. 8845

Data: 1640/01/30

Lloc: Colliure

Autor: Pere Bèrnia

Condicions materials: Text íntegre

Nombre de folis: f. 1r - f. 1v

Tipologia textual: Dietaris, memòries i notes breus

Temàtica: Administració

Descripció del testimoni: 1 mà

Transcriptora: Bàrbara Montoya Boix

Revisora: Aina Torres Latorre

Facsimil

<https://pares.mcu.es/ParesBusquedas20/catalogo/show/1533087?nm>

Transcripció fidel

[f1r] ¹ Compte y memorial dels Jornals que Jo Mestre Pierre ² Bernia he fets y treballats en lo Castell de Coplliure ³ ab mos manobras per las fortificacions de aquell des ⁴ de lo ultim dia del mes de Agost propassat fins a 30 de ⁵ Janer 1640.

⁶ Primo he treballat Jo dit Pere Bernia ⁷ en dit Castell Cent j nou Jornals que a raó de ⁸ quatre reals jornal fan suma de 436 Reals dels ⁹ quals ne llevats 392 Reals que tinch rebuts a ¹⁰ bon compte resto Cobrador y sem deuhan |*espaia*| 44 Reals ¹¹ Item ha treballat en dit Castell de manobra ¹² Pera Brasil vuytanta nou Jornals que a raó ¹³ de tres |*suprimet*: Jornals| Reals Jornal fa suma de 267 Reals ¹⁴ los quals tots se deuhan |*espaia*| 267 Reals ¹⁵ Item ha treballat en dit Castell Joan Petit de ¹⁶ la Roca set Jornals y mig que a raó de quatre reals ¹⁷ Jornal fan Suma de 30 Reals los quals se deuhan |*espaia*| 30 Reals ¹⁸ Item ha treballat en dit Castell mestre Pere ¹⁹ Casanyas de Palau denou Jornals a raó de qua²⁰tre reals per Jornal los quals suman 76 Reals ²¹ los quals tots se deuhan |*espaia*| 76 Reals ²² Item ha treballat en dit Castell mestre Anto²³ni de estagell tretse Jornals a raó de quatre reals ²⁴ que junt fan suma de 52 Reals los quals se deuhan |*espaia*| 52 ²⁵ Item ha treballat en dit Castell an diego set Jornals ²⁶ que a raó de tres reals Jornal suma 21 Reals que tots se deuhan |*espaia*| 21 Reals ²⁷ |*espaia*| 490 Reals

[f1v] ¹ Item ha treballat en dit Castell Matheu Bernia a dotse ² Jornals que a raó de 3 reals quiscun dia fa suma ³ de 36 Reals que se deuhan |*espaia*| 36 Reals ⁴ Item An Jacas ha treballat en dit Castell dema⁵nombra dotse Jornals que a raó de 3 reals Jornal ⁶ fan Suma de 36 Reals que tots se deuhan |*espaia*| 36 Reals ⁷ Item ha treballat en dit Castell lo mosso del pubill ⁸ fets a Jornals que a raó de tres Reals Jornal fa ⁹ suma de 48 reals que tots se deuhan |*espaia*| 48 Reals ¹⁰ Item An marsalo ha treballat en dit Castell quinse ¹¹ Jornals a raó de 3 Reals Jornal que suman 45 Reals que tots se deuan |*espaia*| 45 Reals ¹² Item An gracieta ha treballat en dit Castell 18 Jornals que ¹³ a raó de 3 Reals Jornal se li deuhan 54 Reals |*espaia*| 54 Reals ¹⁴ Item an Gabriel ha treballat en dit Castell desaset Jornals ¹⁵ que a raó de 3 Reals Jornal son 51 Reals que se deuhan tots |*espaia*| 51 Reals ¹⁶ Item se deu a Honofre Oliver per hauer treginat ¹⁷ sorra per la fabrica de dit Castell vint y vuyt reals |*espaia*| 28 Reals ¹⁸ Item se deu a Miquel nomdedeu per hauer tregi¹⁹nat pedra per dita fabrica vint y vuyt reals |*espaia*| 28 Reals ²⁰ |*espaia*| 326 Reals

²¹ Suma la primera pagina |*espaia*| 490 Reals

²² Suma la present pagina |*espaia*| 326 Reals

²³ es tot en una suma |*espaia*| 816 Reals

Transcripció normalitzada

[f1r] ¹ Compte i memorial dels jornals que jo, mestre Pierre ² Bèrnia, he fets i treballats en lo castell de Colliure ³ amb mos manobres per les fortificacions d'aquell des ⁴ de lo últim dia del mes d'agost propassat fins a 30 de ⁵ gener 1640.

⁶ Primo he treballat jo, dit Pere Bèrnia, ⁷ en dit castell cent i nou jornals, que a raó de ⁸ quatre reals jornal fan suma de 436 reals, dels ⁹ quals n'he llevats 392 reals que tinc rebuts a ¹⁰ bon compte. Resto cobrador i se'm deuen: 44 reals.

¹¹ Item ha treballat en dit castell de manobre ¹² Pere Brasil vuitanta-nou jornals, que a raó ¹³ de tres reals jornal fa suma de 267 reals, ¹⁴ los quals tots se deuen: 267 reals.

¹⁵ Item ha treballat en dit castell Joan Petit de ¹⁶ la Roca set jornals i mig, que a raó de quatre reals ¹⁷ jornal fan suma de 30 reals, los quals se deuen: 30 reals.

¹⁸ Item ha treballat en dit castell mestre Pere ¹⁹ Casanyes de Palau denou jornals a raó de qua²⁰tre reals per jornal, los quals sumen 76 reals, ²¹ los quals tots se deuen: 76 reals.

²² Item ha treballat en dit castell mestre Anto²³ni d'Estagell tretze jornals a raó de quatre reals, ²⁴ que junt fan suma de 52 reals, los quals se deuen: 52 reals.

²⁵ Item ha treballat en dit castell en Diego set jornals, ²⁶ que a raó de tres reals jornal suma 21 reals, que tots se deuen: 21 reals.

490 reals.

[f1v] ¹ Item ha treballat en dit castell Mateu Bèrnia a dotze ² jornals, que a raó de 3 reals quiscun dia fa suma ³ de 36 reals, que se deuen: 36 reals.

⁴ Item en Jacas ha treballat en dit castell de ma⁵nombre dotze jornals, que a raó de 3 reals jornal ⁶ fan suma de 36 reals, que tots se deuen: 36 reals.

⁷ Item ha treballat en dit castell lo mosso del pubill; ⁸ fets ha jornals que a raó de tres reals jornal fa ⁹ suma de 48 reals, que tots se deuen: 48 reals.

¹⁰ Item en Marcel·lo ha treballat en dit castell quinze ¹¹ jornals a raó de 3 reals jornal, que sumen 45 reals, que tots se deuen: 45 reals.

¹² Item en Graciet ha treballat en dit castell 18 jornals, que ¹³ a raó de 3 reals jornal se li deuen 54 reals: 54 reals.

¹⁴ Item en Gabriel ha treballat en dit castell desasset jornals, ¹⁵ que a raó de 3 reals jornal són 51 reals, que se deuen tots: 51 reals.

¹⁶ Item se deu a Onofre Oliver per haver traginat ¹⁷ sorra per la fàbrica de dit castell vint-i-vuit reals: 28 reals.

¹⁸ Item se deu a Miquel Nomdedéu per haver tragi¹⁹nat pedra per dita fàbrica vint-i-vuit reals: 28 reals.

²⁰ 326 reals.

²¹ Suma la primera pàgina: 490 reals.

²² Suma la present pàgina: 326 reals.

²³ És tot en una suma: 816 reals.

Exemple 3

Corpus: —

Fons: Arxiu Municipal de Calvià

Signatura: AMCV, Arxiu Privat de la Família Salom, 9226/10

Data: 1896/03/15

Lloc: Burotell, Calvià, Mallorca, Illes Balears, Espanya

Autor: Joan Carbonell

Condicions materials: Text íntegre

Nombre de folis: f. 1r

Tipologia textual: Epistolaris i cartes

Temàtica: Família

Descripció del testimoni: 1 mà

Transcriptora: Bàrbara Montoya Boix

Revisora: Aina Torres Latorre

Facsimil

Burrocell 15 May 1896.

Juan, scrivix la present per dirte
q- pèstet demà qui s'irà dinar, pensam tria
es bestia de llane y scisa e, que pensam
dava, y per lo mateix esper q- puyera, si
no eja impadiment, en quant achi e. M'n
tanin se Allota qui ajuda a se cuina
qui a tringuda se rosa a molt poc, to
dic per que conve guardar-se tot lo que
siaporable, y ja el durau daqui un cam
dia, si Du o oot. noltros tot bon y
ve, desitjan igual felicitad, memorias
per tot y Mane com sempre de Ton Pare.

Juan Carbonell
JC

Transcripció fidel

[f1r] ¹ Burotell 15 Mars 1896.

² Juan, serveix la prasent per dirte ³ que pesat demá qui será dimars, pensam triá ⁴ es bestia de llane y seña es que pensám ⁵ dexá, y per lo matex esper que puerás si ⁶ no eyá inpadiment, en quant a du es Nin ⁷ tanim se Allota qui ajuda a se Cuina ⁸ qui a tinguda se rosa a molt poc, to ⁹ dic per que conve guardarse tot lo que ¹⁰ sia posible, y ja el durán daqui uns cau[nts] ¹¹ dias si Deu o vol. noltros tots bons y ¹² vos dasitjam igual felicidad, memorias ¹³ per tots y Mane com sempra de ton Pare.

¹⁴ Juan Carbonell

Transcripció normalitzada

[f1r] ¹ Burotell, 15 març 1896

² Joan, serveix la present per dir-te ³ que passat demà, qui serà dimarts, pensam triar ⁴ es bestiar de llana i senyar es que pensam ⁵ dexar, i per lo mateix esper que pujaràs si ⁶ no hi ha impediment.

En quant a dur es nin, ⁷ tenim s'al·lota qui ajuda a sa cuina ⁸ qui ha tinguda sa rosa ha molt poc. T'ho ⁹ dic perquè convé guardar-se tot lo que ¹⁰ sia possible, i ja el duren d'aquí uns quants ¹¹ dies, si Déu ho vol.

Noltros, tots bons, i ¹² vos desitjam igual felicitat. Memòries ¹³ per tots i mana, com sempre, de ton pare.

¹⁴ Joan Carbonell

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- AHUMADA BATLLE, Eulàlia de (2003): *Epistolaris d'Hipòlita Roís de Liori i d'Estefania de Requesens (segle XVI)*. València: Universitat de València.
- ALMEIDA CABREJAS, Belén (2019): «La historia de la lengua desde la perspectiva de la edición de textos: reflexiones sobre el valor de los textos escritos por no profesionales», dins Castillo Lluch, Mónica i Díez del Corral Areta, Elena (ed.), *Reescribiendo la historia de la lengua española a partir de la edición de documentos*. Berna: Peter Lang, pp. 445-470.
- ALMEIDA CABREJAS, Belén; DÍAZ MORENO, Rocío i FERNÁNDEZ LÓPEZ, María del Carmen (ed.) (2017): *«Cansada tendré a vuestra excelencia con tan larga carta»: estudios sobre el aprendizaje y práctica de la escritura por mujeres en el ámbito hispánico (1500-1900)*. Lugo: Axac.
- CAPDEFERRO, Josep de (2012): *Ciència i experiència. El jurista Fontanella (1575-1649) i les seves cartes*. Barcelona: Fundació Noguera.
- CHARTA = Red CHARTA (2013): *Criterios de edición de documentos hispánicos (orígenes-siglo XIX) de la Red Internacional CHARTA*. En línia: <https://corpora.uah.es/charta/criterios> [Consulta: 27/04/2026].
- CICA = TORRUELLA, Joan; PÉREZ SALDANYA, Manuel i Josep MARTINES (dir.) (2006): *Corpus Informatitzat del Català Antic*, en línia: <http://cica.cat/>.
- CIGCMod = MARTINES, Josep; MARTINES, Vicent; ANTOLÍ, Jordi M. i Elena Sánchez López (dir.) (2024): *Corpus Informatitzat de la Gramàtica del Català Modern*. Alacant: ISIC-IVITRA, Universitat d'Alacant, en línia: <https://metaconcor.kiobus.net/>.
- CORDIAM = COMPANY, Concepción i Virginia BERTOLOTTI (dir.): *Corpus Diacrónico y Diatópico del Español de América*, en línia: <https://www.cordiam.org/> [Consulta: 27/04/2026].
- DIEC2 = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2007): *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, en línia: <https://dlc.iec.cat/>.
- DNV = ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA (2014): *Diccionari normatiu valencià*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua.
- Els Nostres Clàssics* = Col·lecció *Els Nostres Clàssics*. Editorial Barcino, en línia: <https://www.editorialbarcino.cat/leditorial/liurament-doriginals/> [Consulta: 27/04/2025].
- EpiCAT = EpiCAT. *Cartes familiars de Catalunya (segles XVI-XIX)*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, en línia: <https://epicat.uab.cat/> [Consulta: 27/04/2025].
- FELIU, Francesc (2008): «Problemes en l'edició de textos catalans de l'edat moderna», *Anuari Verdaguer*, 16, pp. 353-376.
- GIEC = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2016): *Gramàtica de la llengua catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, en línia: <https://giec.iec.cat/inici>.
- GNV = ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA (2006): *Gramàtica normativa valenciana*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1996): *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. I. Fonètica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2005): *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. II. Morfologia*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2017): *Ortografia catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. En línia: <https://oiec.iec.cat/inici> [Consulta: 27/04/2026].
- MARTÍNEZ-GIL, Víctor (1994): «Algunes consideracions sobre l'edició de textos pre-fabrians», *Els Marges*, 50, pp. 41-63.
- MARTÍNEZ-GIL, Víctor (ed.) (2013): *Models i criteris de l'edició de textos*. Barcelona: Editorial UOC.
- Memòria Personal = SIMON TARRÉS, Antoni (dir.): *Arxiu de la Memòria Personal*. Universitat Autònoma de Barcelona / Universitat Oberta de Catalunya, en línia: <https://www.memoriapersonal.eu/> [Consulta: 26/04/2026].

- MIRALLES, Eulàlia i Pep VALSALOBRE (2013): «L'edició de textos catalans moderns», dins Martínez-Gil, Víctor (ed.), *Models i criteris de l'edició de textos*. Barcelona: Editorial UOC, pp. 249-307.
- MIRALLES I MONSERRAT, Joan (2007): *Antologia de textos de les Illes Balears* (Vol. 3) *Segle XIX (primera part)*. Palma: Institut d'Estudis Baleàrics/Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- MONTOYA BOIX, Bàrbara (en prep.): *Cartas de mujeres en el Archivo de Pedro de Santacilia y Pax (s. XVII): edición y estudio comparativo de los usos gráficos en castellano y catalán*. Palma: Universitat de les Illes Balears. Tesi Doctoral dirigida per Ruth Miguel Franco i Andrés Enrique-Arias.
- NISE = *NISE. Literatura catalana de l'edat moderna*. Institut de Llengua i Cultura Catalanes de la Universitat de Girona, en línia: <https://www.nise.cat/ca-es/> [Consulta: 27/04/2026].
- Notandum (2018), núm. 48, en línia: <https://periodicos.uem.br/ojs/index.php/notandum/issue/view/1907>.
- ORTÍN, Marcel (2008): «Criteris i límits de l'ortografiació en l'edició filològica (amb exemples de la prosa de Josep Carner anterior a les Normes de 1913)», *Anuari Verdager*, 16, pp. 399-419.
- PAREDES, Maria (2005): «La Publicació de l'obra completa d'Antoni Febrer i Cardona (1761-1841), una realitat incipient», *Estudis Romànics*, 27, pp. 299-301.
- ROSSICH, Albert (2006): «Criteris d'edició (Textos clàssics de l'Edat Moderna)», dins Rossich, Albert i Valsalobre, Pep (ed.), *Poesia catalana del barroc. Antologia*. Bellcaire d'Empordà: Edicions Vitel·la, pp. 25-36.
- SANTANACH I SUÑOL, Joan (2012): «Les edicions d'*Els Nostres Clàssics* i els criteris d'edició. Aportació a la història de la col·lecció», *Anuari Verdager*, 20, pp. 261-92.
- Scripta = *Scripta, dialectologia catalana* (2025). Universitat de Barcelona, en línia: <http://scripta-dialectologia.ub.edu/metodologia/> [Consulta: 27/04/2026].